

Notiser

Några frågor till Dick Haglund

VARFÖR?

Varför ondgör sig prof Dick Haglund över att jag betraktar honom som en moderniserad fenomenolog, när han oförnekligt beskriver sig själv på detta sätt i bl a sin artikel om det fenomenologiska konstitutionsbegreppet (FT 87 2)? Varför kallar han "den medvetandetrascendenta världen" för "myten om det givna" (7) och säger "Vad den fenomenologiska analysen av varseblivningssituationen har lärt oss är att denna förutsättning är grundfalsk. Medvetandet kan inte ... transcendera sin egna gränser" (12)? Medvetandet har här uppfattats som till sitt begrepp ett självmedvetande, vilket implicerar motsägelsen subjekt-objektivitet (Phalén). Jämför Hägerströms kunskapsprincip: "Medvetandet måste alltid vara medvetet om något annat än sig själv". Så länge Haglund inte avvisat den oklara common sense idén om självmedvetandet, riskerar han att bli fenomenolog.

Varför påstår Haglund att min (och Phaléns) kritik av fenomenologin "inte innehåller ett uns av argumentation i sak" (FT 89 3 43)? Kritiken visar ju att det fenomenologiska tänkesättet är beroende av common sense idén om självmedvetandet. Är analysen felaktig, så bevisa det!

Varför anser Haglund, att fenomenologin har "öppna horisonter" och ett "öppet tidsperspektiv" mot verkligheten, och att det också gäller "många, kanske de flesta, religioner"? Jag observerar tvärtom en hotande solipsism och en onödigt komplicerad instängdhet. Utan objektiv sanning.

Tror Haglund att det är något objektivt givet, att han bor i Lund, men att han filosofiskt tänker på ett subjektivistiskt sätt? Måste frågan ställas "i världen", dvs i Haglunds egen inre värld (FT 87 2 12), inte i den rumligt-tidligt givna verkligheten?

Och så till slut: Vad har bedömningen av min doktorsavhandling att göra med Haglunds och min epistemologiska diskussion? Haglund tror att det finns något slags samband! Jag hänvisar intresserade till Hägerströms utförliga sakkunnigutlåtande i tidskriften Fönstret 1934, vilket skedde med stöd av "tre av vårt lands främsta litteraturhistoriker". □

Svante Bohman

Svar på Svante Bohmans frågor

Svante Bohman har ställt en rad frågor, vilka alla bygger på att han inte har beaktat vad jag faktiskt har skrivit i den uppsats i Filosofisk tidskrift han utger sig för att vilja diskutera eller i den avhandling han i sitt tidigare inlägg åberopar. Att försöka diskutera med en person som inte gör sig mödan av att

läsa de texter han angriper kan naturligtvis te sig poänglöst, men kanske kan någon annan läsare ha nytta av ett försök till svar. Låt mig därför ändå söka besvara de av SB ställda frågorna.

1. SB frågar först varför jag protesterar mot att bli betecknad som fenomenolog. Frågan har redan besvarats i mitt tidigare inlägg: Jag accepterar alls inte en stor del av de tankar som av fenomenologer i allmänhet, och speciellt Husserl, betraktas som de mest centrala i den fenomenologiska lärobyggnaden.

Det förhållandet att jag i en avhandling och i flera andra skrifter presenterat forskning rörande den fenomenologiska filosofin gör mig självfallet inte till fenomenolog, lika litet som det faktum att jag i andra skrifter behandlat problem bl a i kinesisk resp medeltida västerländsk filosofi gör mig till kines eller till medeltida munk. Att jag känner påtagliga sympatier i båda riktningarna är en annan sak, liksom att jag lärt mig mycket av både Brentano och Husserl - men även av bl a Hume, Kant och Bertrand Russell. Den enskilde filosof med vilken jag - efter många års studier och forskning - dock känner mig personligen närmast befryddad är emellertid Aristoteles, även om jag - som framgår av mycket av vad jag skrivit - är av annan uppfattning än han i åtskilliga, kanske de flesta, konkreta vetenskapliga frågor.

Man kan ju fö undra vad SB skulle dra för egendomliga slutsatser av att jag i ett tidigare skede bedrivit forskning kring så olika ting som effektiviteten av olika rostskyddsmedel resp bakteriers resistens mot antibiotika.

2. SB frågar vidare varför jag kallar "den medvetandetranscendentia världen" för "myten om det givna"...?

Svaret är att jag självfallet aldrig har gjort något sådant, och det inte bara av uppenbara språkliga skäl. Den som gör sig besvär att läsa det avsnitt på s 6 - 7 i min uppsats, som SB hänvisar till, skall lätt finna att den uppfattning jag kritiserat under rubriken "myten om det givna" i första hand är en helt annan än den naiva realism som SB tycks företräda. Kritiken gäller närmast de moderna sinnesdatateorierna. även om jag av delvis andra skäl tar avstånd också från den naiva realismen som metafysisk teori. (Som förslag till beskrivning av vår världsuppfattning inom vad Husserl kallar "den naturliga inställningens generaltes" finner jag den emellertid ganska träffande.)

På annat ställe har jag karaktäriserat min avsikt på följande sätt: "Vad jag gjort i min anspråklösa uppsats --- är att antyda att den av mig kritiserade tanken (myten om det givna, om förekomsten av en i medvetandet given men därav oberoende och därför obetvivlelig grund för apodiktisk empirisk kunskap) av rent begreppsanalytiska grunder måste förkastas. Jag befinner mig alltså på denna punkt i ett läge som i mycket påminner om Phaléns och Hägerströms i deras kamp mot de s k "motsägelsefulla begreppen". (Däremot delar jag alls inte deras hegeliantskt influerade tanke att vardagsbegreppet i gemen är motsägelsefulla.)

I fortsättningen av frågan citerar SB mitt uttalande "Vad den fenomenologiska analysen av varseblivningssituationen har lärt oss är att denna förutsättning att giltighetsanspråken hos den religiösa respektive den icke-

religiösa uppfattningen kan avgöras just genom en jämförelse med ett för medvetandet givet absolut säkert material, är grundfalsk. Medvetandet kan inte ... transcendera sina egna gränser".

Som läsaren ser har SB ur detta citat utelämnat ett par ord - "på detta sätt" - som klart anger vilken begränsning jag vill lägga på tolkningen av denna sista utsaga. Att man i en annan, mindre bokstavlig, mening kan transcendera (gå utöver) det egna medvetandet vill jag självfallet inte förneka (jfr nedan).

Innebörden av den nyss citerade satsen har jag - genom citat från min första uppsats - klarlagt i mitt förra svar på SB:s "kritik". Jag sade där att: "om Bohman inte kan se att det är ett orimligt antagande att en person kan "transcendera medvetandet på ett sådant sätt, att han kan jämföra det som s a s ligger i medvetandet, det han är medveten om, med det om vilket intet direkt medvetande kan föreligga" (mitt svar s 43-4) kan jag bara beklaga. Närmare än så till en direkt självmotsägelse kan man enligt min uppfattning knappast komma inom vardagsspråkets ramar".

Tanken är - som jag antydde - så enkel, att det är närmast genant att ytterligare förklara den. Om vi nämligen - per impossibile - antar, att vi är direkt medvetna om något, om vilket intet direkt medvetande kan föreligga, så är vi ju medvetna om just detta, och då är det ju inte något, om vilket vi inte kan vara medvetna - eller hur?

Detta hindrar naturligtvis inte på något sätt att vi t ex kan tänka på någon - t ex SB - som vi för ögonblicket inte ser osv. Som de flesta läsare vet väl kan vi ju t o m vara medvetna om (i betydelsen tänka på) saker som inte alls finns, t ex det gyllene berget, den skallige kungen av Frankrike eller den välvillige läsaren SB. I sin vidare kommentar påstår nu SB att "Medvetandet har här uppfattats som till sitt begrepp ett självmedvetande, vilket implicerar självmotsägelsen subjekt-objektivitet (Phalén)".

Detta påstående är direkt och otvetydigt falskt. Jag anser alls inte att "medvetandet" alltid måste vara ett självmedvetande utan har tvärt om uttryckligen kritiserat denna tanke, bl a i en uppsats om Ivar Segelberg och problemet om medvetandets enhet, och som läsaren omedelbart inser finns det ingenting i det enkla resonemanget ovan som förutsätter, att så skulle vara fallet.

SB har emellertid sannolikt blandat ihop denna tanke med en helt annan, ty i fortsättningen säger han "Jämför Hägerströms kunskapsprincip: "Medvetandet måste alltid vara medvetet om något annat än sig själv". Så länge Haglund inte avvisat den oklara common sense idéen om självmedvetandet, riskerar han att bli fenomenolog". Härtill är följande att säga: För det första är det uppenbarligen högst oklart vad termen "medvetande" alls tänks stå för i detta resonemang; någon utförlig diskussion av denna fråga är emellertid utesluten i detta sammanhang. Låt mig bara notera att det snarast förefaller som om SB brukar termen i flera olika betydelser i sitt inlägg.

För det andra är tanken att "Medvetandet /är/ till sitt begrepp ett självmedvetande" enligt min mening ingalunda en "common sense idé". Så långt min erfarenhet sträcker sig omfattas denna tanke bara av ett litet antal filosofer, bland dem Brentano (nämligen i form av hans teori att varje medvetandeakt inte bara är medveten om sitt direkta (primära) objekt utan alltid samtidigt

också är medveten om sig själv som sekundärt objekt). Som jag emellertid understrukt i mitt förra inlägg avvisas denna tes såväl av Husserl som av mig.

Det ser alltså ut som varken jag eller Husserl enligt Bohmans uppfattning "riskerar att bli fenomenolog".

3. I nästa fråga ligger (minst) "en hund begraven". SB skriver "Varför påstår Haglund att min /=SBs/ (och Phaléns) kritik av fenomenologin "inte innehåller ett uns av argumentation i sak?" Citatet är endast skenbart korrekt, ty orden inom SBs citationstecken återfinnes visserligen i min text, men de hänför sig, som envar kan se av texten, inte alls till Phalén. De avser utelutande SBs kritik av min uppsats. Det är den som - tyvärr - inte innehåller ett uns av argumentation i sak, och det beror, som läsaren säkert förstår, på att SB blankt struntar i vad jag faktiskt har skrivit och bara intresserar sig för olika mer eller mindre absurda teser som han utan grund tillskriver mig - eller fenomenologin.

Detta framgår även av fortsättningen av frågan, där SB skriver "Kritiken visar ju att det fenomenologiska tänkesättet är beroende av common sense idén om självmedvetandet", varpå han utropar "Är analysen felaktig, så bevisa det!

Hur en grundlös och lögnaktig beskyllning kan kallas analys undandrar sig min förståelse. Att påståendet är falskt kan naturligtvis inte heller "bevisas" för den som inte bryr sig om vad andra människor faktiskt gör och säger.

Låt mig emellertid nu för tredje gången klargöra att jag för egen del inte accepterar Brentanos tes om de dubbla objektet eller - m a o - tanken att varje medvetandefenomen alltid samtidigt innebär ett medvetande om sig själv. Vågar man hoppas att det kan påverka Bohman? Låt mig också påpeka, att jag varken här eller tidigare över huvud taget har uttalat mig om Phaléns diskussion av fenomenologin. Eftersom SB ändå drar upp denna och den däri figurerande tanken på "själv motsägelsen subjekt-objektivitet" må det dock tillåtas mig följande kortfattade reflektion:

Som framgår just av det egenartade uttrycket "subjekt-objektivitet" hänger Phaléns kritik synbarligen samman med den inom den moderna filosofin för länge sedan övergivna tanken att alla omdömen är av strukturen "S är P", och att relationsuttryck, särskilt reflexiva sådana, inte kan tillmätas någon grundläggande eller egentlig betydelse.

Mera specifikt tycks kritiken gå ut på att omdömen, satser etc inte kan vara självrefererande, och det oavsett om "omdöme" tas i betydelsen "psykiskt fenomen, tankeakt" eller i betydelsen "meningsfull (tolkad) sats".

Men denna tanke är ingalunda oomtvistlig. Vad är det för fel på satsen "Denna sats innehåller fem ord"? Och varför skulle jag inte just i det ögonblick jag skriver detta kunna vara medveten om mitt eget medvetande eller tänka på mitt eget tänkande?

Det är möjligt att SB aldrig är medveten om att han tänker eller är medveten, men jag är det ofta för egen del.

4. SB skriver "Varför anser Haglund att fenomenologin har "öppna horisonter" och ett öppet tidsperspektiv" mot verkligheten, och att det också gäller "många, kanske de flesta, religioner"?

Svar: Det är väl knappast någon som blir förvånad över att jag också här måste påpeka, att jag alls inte har påstått något sådant i den uppsats SB utger sig för att diskutera. Som vem som helst kan se, som bladdrar fram den avslutande sidan i min tidigare uppsats, talar jag där om vår vardagsföreställning, den mening som den av filosofi helt oförstörde hyser, även om jag - som jag också klart anger - försöker formulera denna uppfattning mera tekniskt, i Husserls terminologi. Däremot kan jag här gärna medge, att också jag tycker mig finna en solipsistisk tendens bl a hos Husserl. Men den beror enligt min mening inte på de speciella idéer, som jag betraktar som det bestående inslaget i den fenomenologiska filosofin, utan snarare på de metafysiska tendenser som - helt utan fenomenologiskt försvarbar grund - gör sig gällande i Husserls tänkande.

5. Så frågar Bohman "Tror Haglund att det är något objektivt givet, att han bor i Lund, men att han filosofiskt tänker på ett subjektivistiskt sätt?"

Mitt svar är, att det tror jag sannerligen alls inte! Sanningen är i stället den, att jag enligt vad SB väl skulle karakterisera som det "obskyra common sense tänkesättet", inte alls bor i Lund utan i Uppåkra, och enligt min egen uppfattning tänker jag därtill inte alls "subjektivistiskt" i filosofisk mening utan snarare vad man borde kalla "objektivistiskt".

Ty beträffande SBs följdfråga "Måste frågan ställas i världen" är mitt svar självfallet "Ja!" Men det beror inte på att det hela, som SB skriver, handlar om "Haglunds egen inre värld" i något slags postulerad motsättning till den yttre värld i vilken jag - och väl också SB - i vanlig mening har vår varelse.

6. Slutligen frågar SB vad bedömningen av hans doktorsavhandling har att göra med vad han med ett oförlikligt uttryck kallar "Haglunds och min epistemologiska diskussion"? Mitt svar är: Inte ett dyft.

Jag har inte heller med ett ord berört denna betygssättning. För att informera den ev intresserade läsaren om med vilken person jag hade den äran att diskutera (ja, uttrycket skall givetvis här fattas rent konventionellt och inte alls bokstavligt) hänvisade jag till det sammanhang genom vilket SB tidigare främst gjort sig bekant - nämligen genom sin lika självsvåldiga som okänsliga läsning av Easias Tegnér's skrifter och det rabalder som därigenom uppstod.

Att jag nu - ett halvsekel senare blivit föremål för en likartad uppmärksamhet från SBs sida kan naturligtvis noteras som en lustighet utan varje jämförelse för övrigt. Till skillnad från Tegnér har jag ju dock en viss möjlighet att försvara mig. Att jag möjligen på kuppen blir känd som "han som blev angripen av Svante Bohman i Filosofisk tidskrift" får jag väl försöka finna mig i.

Svar på Lars Bergströms frågor

(i anslutning till SB:s inlägg.)

1. (Kan man vara medveten om något som existerar oberoende av ens eget (eller andras) medvetande?)

Vad gäller denna fråga vill jag besvara den jakande, förutsatt att de här använda termerna antas ha åtminstone i stort sett sin normala betydelse.

Enligt min mening kan man t ex tänka på materiella objekt; man kan varsebli dem, önska sig dem osv. Men till skillnad från många andra anser jag det uppenbart att vi inte på dessa vägar - lika litet som via några postulerade sinnen-data - kan uppnå någon säker eller apodiktisk kunskap i några empiriska (syntetiska sammanhang, inte ens vad gäller det egna medvetandet.

I en stark mening av termen "veta" kan vi således inte veta att dessa tänkta, varseblivna, önskade osv objekt existerar oberoende av medvetandet, eller att de är beskaffade just på det sätt som vi uppfattar eller föreställer oss dem, även om vi i normala fall kan ha en ur varje praktisk synpunkt helt tillfredsställande förvissning om att så är fallet.

Det är värt att notera att man i denna vardagliga mening ju kan vara medveten också om objekt som i vanlig mening inte alls finns, t ex det gyllene berget, den flintskallige kungen av Frankrike mm och det lär finnas personer som påstår sig ha sett både spöken och sjöodjur, även om någon rimlig evidens för existensen av sådana ting inte kan förebringas.

Många lär också ha sett (eller haft) efterbilder - men har de därför "en av medvetandet oberoende existens"?

2. (Är det så att om man är medveten om något, så är man (därmed?) medveten om sitt eget medvetande?)

Ordet "medvetande" kan här uppfattas som flertydigt. Det kan dels tänkas beteckna den enskilda medvetandeakt, det psykiska fenomen eller medvetandetilstånd, i vilket man är medveten om det ifrågavarande objektet. Men det kan också tänkas stå för en postulerad metafysisk entitet, det personliga medvetandet, själen etc, i vilken alla dessa enskilda tankar etc ingår, eller som vid varje sådant enskilt tillfälle står i en viss speciell relation till det medvetna (uppmärksammade) objektet.

Något speciellt medvetande i denna sistnämnda mening finner jag inte anledning att postulera över huvud taget; sådana antaganden tror jag vara ett resultat av en bland västerländska filosofer vanlig men icke desto mindre olycklig tendens att tro att så snart man har att göra med ett substantiv, så finns det också en motsvarande "entitet". Ett sådant tänkesätt ter sig vetenskapligt ofruktbart, och jag betraktar det främst som en källa till missförstånd.

Till skillnad från vad jag tror vara en majoritet bland moderna filosofer anser jag emellertid inte heller att man automatiskt är medveten om det faktum att man är medveten vid varje tillfälle då man är medveten om något (normalt ett yttre objekt, en händelse). Jag anser tvärt om att vi mycket ofta - i varje fall i ögonblick av starkare koncentration - är (i stort sett) omedvetna om att vi uppmärksammar något visst.

3. (Har Hägerström fel i sin tes att medvetandet alltid måste vara medvetet om något annat än sig själv?)

Även här föreligger en motsvarande tvetydighet. I en rimlig tolkning, den som överensstämmer med Brentanos ursprungliga ståndpunkt, finner jag det uppenbart att Hägerströms tes är direkt falsk.

I uttryckets mera normala eller vardagliga mening är det ju uppenbart att jag mycket väl kan tänka på att jag tänker osv.

Naturligtvis kan man, som framgått, ge uttrycket "medvetande" olika specialbetydelser, av vilka det skulle kunna följa den ena eller andra konstigheten i detta avseende, men då rör det sig inte längre om vårt vardagsbegrepp.

I själva verket tror jag alltså - ungefär som Gilbert Ryle - att ett av medvetandefilosofins största misstag är att i enlighet med den primitiva namnteorin om mening sluta sig till att eftersom det ger god mening att tala om att jag är medveten om det eller det, så måste det finnas ett objekt, en entitet, som är "mitt medvetande om (just) det eller det", varför följaktligen dessa "medvetanden" skulle kunna göras till föremål för ett slags empiriskt vetenskapligt studium precis som biologens mer eller mindre konstiga djur eller växter.

Denna "substantivsjuka" är enligt min mening en av de vanligaste orsakerna till de mer eller mindre världsfrånvända metafysiska system som sett dagens ljus under den västerländska filosofins historia.

4. (Är det ett objektivt faktum att Dick Haglund bor i Lund?)

Som svar på denna fråga måste jag bestämt förneka att det skulle vara "ett objektivt faktum" att jag bor i Lund.

Det är emellertid enligt min mening ett objektivt faktum i den vardagliga bemärkelsen av detta uttryck, den enda bemärkelse i vilken saken är värd att diskutera, att jag bor i Uppåkra, numera en del av Staffansstorps kommun. □

Dick Haglund

***

Har ni tänkt på att ingen egentligen vet hur fort ljuset rör sig? När man mäter ljusets hastighet, så skickar man iväg en ljusstråle som sedan får reflekteras tillbaka till utgångspunkten där man mäter den tid det tagit. Hastigheten får man så genom att dividera vägen med tiden, som man lärt sig i skolan. Men detta ger ju bara medelhastigheten tur och retur! Frågan om hur fort ljuset rör sig *åt ett håll* är fortfarande obesvarad. Och sunda förnuftet säger ju att det förmodligen tar en liten stund för ljuset att vända om. Kanske går det också långsammare på hemvägen, eftersom en del rörelseenergi gått förlorad efter krocken med reflektorn. Kan man då mäta ljusets hastighet i en riktning? Det tycks kräva att man synkroniserar två klockor av vilka den ena blir kvar på startplatsen medan den andra flyttas långt bort till någon mätpunkt. Men vi kan inte utesluta att den klocka som flyttas påverkas av flyttningen, så att synkroniseringen går förlorad. Alltså kan vi inte mäta ljusets hastighet.

Ralf Helenius, professor vid Svenska Handelshögskolan i Helsingfors, har skrivit en tjock bok som heter *Förstå och bättre veta. Om hermeneutiken i samhällsvetenskaperna*, Carlsson Bokförlag 1990.

"Bör" implicerar Kant.

Bland de böcker av Torbjörn Tännsjö som publicerats under det senaste året kan följande nämnas: *Vårdetik*, Rabén&Sjögren 1990, *Conservatism for Our Time*, Routledge, London&New York 1990, samt *Moral Realism*, Rowman & Littlefield, Savage, Maryland 1990.

Ingrid Petersson, som är högskolelektor i praktisk filosofi i Lund, har nyligen utgivit *Four Theories of Responsibility*, Lund University Press, 1990.

I Lund har också Dan Egonson disputerat i praktisk filosofi på en avhandling med titeln *Interests, Utilitarianism and Moral Standing*, Lund University Press, 1990.

Övningsuppgift i logik.

Bo Petersson hävdar i sin avhandling om Hägerströms värdeteori från 1973, och i sitt svar till Sven Danielsson i detta nummer av FT, att följande slutledning sammanfattar ett viktigt argument hos Hägerström.

- För att en värdering skall föreligga hos en person är det nödvändigt att en viss känsla föreligger hos honom.
  - För att ett omdöme skall föreligga hos en person är det inte nödvändigt att en känsla föreligger hos honom.
-
- Alltså: En värdering är inte något omdöme.

Petersson hävdar att denna slutledning är "logiskt hållbar" (och även Danielsson menade i FT 1990:2 att dess slutsats "uppenbarligen" följer ur premisserna). Men är den verkligen det? För att börja tvivla på detta kan det kanske vara till hjälp att betrakta följande slutledning:

- För att jag skall ha en hundrakronorssedel i fickan är det nödvändigt att jag har något av papper i fickan.
  - För att jag skall ha pengar i fickan är det inte nödvändigt att jag har något av papper i fickan.
-
- Alltså: En hundrakronorssedel är inte pengar.

Här ser man väl rätt klart att slutsatsen är falsk trots att premisserna är sanna, och att slutledningen alltså inte är giltig. Men den tycks ha precis samma logiska struktur som Peterssons slutledning. Kan då Peterssons slutledning vara giltig? Vad säger läsarna?

Roy Sorensen, en filosof från New York, gör bl a följande tänkvärda uttalande i sin bok *Blindspots*: "I once had a friend who objected to assigning chores by lot on the grounds that random selection was biased in favour of lucky people".

Det kan vara värt att begrunda, att i det monumentalade *Encyclopedia of Philosophy* i åtta band från 1967 nämns varken "hermeneutik", "den hermeneutiska cirkeln", eller Gadamer på över 4000 stora sidor. Däremot har ordet "Geisteswissenschaften" en egen artikel (på över sju spalter). Egna artiklar får dessutom mer än 200 tyskspråkiga filosofer, inklusive Dilthey och Heidegger, och många fler omnämns. (Däremot omnämns varken Habermas, Apel, Adorno, Horkheimer, eller Marcuse.) Modena tycks växla.

En läsare i Växjö, Olle Wingborg, har av Torbjörn Tännsjö's artiklar i DN om organ donation inspirerats till följande limerick:

Torbjörn Tännsjö bor i Nacka.
Saknar du nånting? Med honom snacka!
Ständigt redo att donera:
hjärta, tarmar, blod med mera.
Bara ta emot och tacka!

Wingborg är också pappa till följande mer litterära alster:

Marcel Proust på spaning mot Combray
upplevde en festlig grej.
I sin tekopp doppa han en kaka,
strax kom hela barndomen tillbaka:
Mamma, kom och natta mig!

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: *Per Lindström* är docent i teoretisk filosofi i Göteborg, *Bo Petersson* är universitetslektor i praktisk filosofi i Linköping, *Ingmar Persson* är docent i praktisk filosofi i Lund, *Claudio Tamburrini* och *Mats Wingborg* är doktorander i praktisk filosofi i Stockholm, *Svante Bohman* är pensionär i Landskrona och *Dick Haglund* är professor i religionsfilosofi i Lund.
Omslagsbilden är gjord av *Lisa Rossholm*.